

ВИКЛИКИ, СУПЕРЕЧНОСТІ ТА РИЗИКИ СУЧАСНОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

© 2017 ДЕЙНЕКА Т. А.

УДК 330.1:339.9–047.52

Дейнека Т. А.

Виклики, суперечності та ризики сучасної глобальної економіки

Метою статті є з'ясування сутності викликів, суперечностей і ризиків глобальної економіки. Розглянуто стадії відтворювального циклу глобальних суперечностей із виділенням стадії «конфлікт». Описано категоріальний апарат дослідження з визначенням такої змістовної підпорядкованості: глобальний виклик → глобальна проблема → глобальний ризик → глобальна криза → глобальна катастрофа. Проаналізовано прогноз ВЕФ на 2017 р. щодо глобальних трендів і глобальних ризиків. Ідентифіковано системність глобальних ризиків як визначальну ознаку їх сучасного прояву. Використано системний підхід до визначення джерела походження сучасних викликів, суперечностей і ризиків глобальної економіки. Доведено, що природа системної контрпродуктивності (кризогенності) походить із глибини капіталістичних відносин і набуває свого сучасного вияву внаслідок самозаперечення капіталізму та суперечностей, зумовлених еволюцією глобального капіталу. Спростовано думку про невідворотність глобальної катастрофи, яка очікує на людство, та аргументовано можливість і необхідність застосування з боку гармонізованого суспільства довготермінових стратегій управління безпекою.

Ключові слова: глобальні виклики, суперечності глобальної економіки, глобальні ризики, глобальні проблеми, глобальні тренди.

Рис.: 2. Табл.: 2. Бібл.: 12.

Дейнека Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Ковалів, 3, Полтава, 36014, Україна)

E-mail: me.puet@yandex.ua

УДК 330.1:339.9–047.52

UDC 330.1:339.9–047.52

Дейнека Т. А. Вызовы, противоречия и риски современной глобальной экономики

Deyneka T. A. Challenges, Contradictions and Risks of the Modern Global Economy

Целью статьи является выяснение сущности вызовов, противоречий и рисков глобальной экономики. Рассмотрены стадии воспроизводственного цикла глобальных противоречий с выделением стадии «конфликт». Описан категориальный аппарат исследования с определением такой содержательной последовательности: глобальный вызов → глобальная проблема → глобальный риск → глобальный кризис → глобальная катастрофа. Проанализирован прогноз ВЭФ на 2017 г. относительно глобальных трендов и глобальных рисков. Идентифицирована системность глобальных рисков как определяющий признак их современного проявления. Использован системный подход к определению источника происхождения современных вызовов, противоречий и рисков глобальной экономики. Доказано, что природа системной контрпродуктивности (кризогенности) происходит из глубины капиталистических отношений и находит свое современное проявление вследствие самоотрицания капитализма и противоречий, обусловленных эволюцией глобального капитала. Опровергнута мысль о неотвратимости глобальной катастрофы, которая ожидает человечество, и аргументированы возможность и необходимость применения со стороны гармонизированного общества долгосрочных стратегий управления безопасностью.

Ключевые слова: глобальные вызовы, противоречия глобальной экономики, глобальные риски, глобальные проблемы, глобальные тренды.

Рис.: 2. Табл.: 2. Библ.: 12.

Дейнека Татьяна Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики, Полтавский университет экономики и торговли (ул. Ковалев, 3, Полтава, 36014, Украина)

E-mail: me.puet@yandex.ua

The aim of the article is to reveal the nature of challenges, contradictions and risks of the global economy. The stages of the reproduction cycle of global contradictions are considered with singling out the “conflict” stage. There described the categorical apparatus of the research with determination of the following meaningful sequence: global challenge → global problem → global risk → global crisis → global catastrophe. The forecast of the WEF for 2017 on global trends and global risks is analyzed. The system nature of global risks is identified as a defining feature of their modern manifestation. The system approach to determining the source of origin of modern challenges, contradictions and risks of the global economy is used. It is proved that the nature of the system unproductiveness (crisis-induced character) comes from the depths of capitalist relations and finds its modern manifestation through the self-denial of capitalism and the contradictions caused by the evolution of global capital. The idea of the inevitability of the global catastrophe that awaits humanity is refuted and the possibility and necessity of applying long-term safety management strategies on the part of the harmonized society is argued.

Keywords: global challenges, contradictions of the global economy, global risks, global problems, global trends.

Fig.: 2. Tbl.: 2. Bibl.: 12.

Deyneka Tetyana A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics, Poltava University of Economics and Trade (3 Kovaliv Str., Poltava, 36014, Ukraine)

E-mail: me.puet@yandex.ua

Вступ. Світове суспільство є складною формою суспільного устрою – системою взаємопов'язаних гео економічних, геополітичних, геосоціальних відносин, які з набуттям ознак глобальності стають одночасно все більш суперечливими. Умови глобалізації істотно змінили сучасне життя суспільства. Саме з ними пов'язана поява загроз нового (глобального) змісту – глобальних викликів, проблем, ризиків, криз і катастроф. За цих умов планетарна економіка та суспільство, сформувавшись як глобальні цілісності, стали більше, ніж будь-коли до цього, залежними від здатності людства знайти шляхи усунення спільних для всіх загроз, призупинення руйнівних процесів і протидії їх виникненню.

Значущість дослідження таких явищ, як виклики глобалізованому суспільству, суперечності та ризики, пов'язані з особливостями сучасного етапу його розвитку, є надзвичайно актуальними. У цьому контексті важливо назвати роботи таких науковців, як У. Бек [2; 3], А. Елліотт [9], Д. Лук'яненко [5], Ч. Перроу [10], А. Тойнбі [8] та ін. Одночасно необхідно вказати на дискусію за названою проблематикою, яка має місце між науковцями. Наявність полеміки свідчить про те, що питання розв'язання / поглиблення суперечностей глобальної економіки не до кінця вивчені сучасною наукою.

Метою статті є з'ясування сутності викликів, суперечностей і ризиків глобальної економіки. В основу методики дослідження покладено системний підхід до аналітики. В процесі аналізу за названою проблематикою також використані загальнонаукові методи: історико-логічний, аналізу та синтезу, порівняльний, групування та ін.

Виклики глобалізованому соціуму, як і суперечності розвитку планетарної системи в цілому, повинні сприйматись діалектично – як чинник сприяння руху та розвитку суспільства та оточуючого його середовища. У цьому сенсі на особливу увагу заслуговують дослідження А. Тойнбі. В основу своєї теорії науковець поклав тезу про те, що виклик спонукає до зростання. Відповідаючи на виклик, суспільство вирішує задачу, яка постала перед ним, і цим переводить себе у більш високий і більш досконалий з погляду ускладнення структури стан. Відсутність виклику означає відсутність стимулів до зростання та розвитку. Чим сильнішим є виклик, тим оригінальнішою має стати відповідь, і тим більше вона має бути спрямована на творення. А. Тойнбі також довів, що закон співвідношення виклику та стимулу взаємопов'язаний із законом компенсації, який обмежує дію першого. Він указав на те, що соціально-природне середовище наділено ознакою подвійності, тому виклик, кинутий однією з цих сфер, якщо він виявиться надто суровим, може бути компенсований іншою сферою. Оптимальним, на думку А. Тойнбі, є виклик, який стимулює протилежну сторону на успішну відповідь; коли його інерційна сила сприяє руху: від перемоги – до боротьби, від спокою – до руху [8].

Наукові принципи відомого вченого цілком узгоджуються з реаліями сучасного етапу глобалізації економіки, що є суттєво специфічним. За визначенням Д. Лук'яненка, його особливість полягає у тому, що в наш час глобалізація вже не є лише тенденцією людського розвитку. Сучасні трансформації надають їй нової якості – з тенденції глобалізація перетворюється на еволюційно поетапний загальний структу-

рований багаторівневий процес, який, маючи складну мотиваційну природу, позитивну та негативну сторони, виводить цивілізацію на більш високий рівень розвитку з системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності [5, с. 19]. За названих обставин виклики стають все сильнішими, а відповіді на них не завжди дозволяють вчасно та в належному обсязі забезпечити компенсаторний ефект загрози, що насувається. Як наслідок, в умовах глобалізації економіки зростають ризики й імовірність посилення загроз розвитку людства.

За висловом У. Бека, для нинішнього світу властива акумуляція ризиків, таких як ядерний, екологічний, фінансовий, військовий, терористичний, біохімічний, інформаційний. Оцінюючи ризик, що супроводжує розвиток суспільства у XXI ст. як постійний і повсюдний, науковець виділив три можливі реакції на нього: заперечення, апатія, трансформація [2].

У. Беку належить концепція «суспільства ризику». Автором розглядається виробництво багатства та виробництво ризиків (як суперечлива єдність безперервного та перервного). З цього випливає таке: у той час як в індустріальному суспільстві «логіка» виробництва багатства домінує над «логікою» виробництва ризику, в суспільстві ризику це співвідношення змінюється на протилежне. Ризики нової епохи неможливо локалізувати чи обмежити у способи, подібні до тих, що застосовувались до ризиків у XIX – в першій половині XX ст. Причина полягає у тому, що в них присутня тенденція до глобалізації, яка охоплює виробництво та відтворення, перетинає національні та державні кордони і у цьому розумінні породжує наднаціональні та неklasові глобальні загрози з їх своєрідною соціальною та політичною динамікою [3, с. 7]. Суспільство ризику, далі зазначає науковець, є суспільством, яке чревате катастрофами. Існує загроза, що його нормальним станом може стати надзвичайний стан [3, с. 15].

Отже, за цих умов виникають істотні сумніви стосовно того, що автоматично може бути усунений виклик, який переріс у глобальну проблему, набув ознак ризику відповідного масштабу та наблизився до стану планетарної катастрофи. Людство, на нашу думку, навряд чи може очікувати на те, що все устаткується само собою. Ґрунтуючись на законах виклику / відповіді та компенсації, які сформульовані А. Тойнбі, необхідно зазначити, що бажаний ефект – ефект упередження глобальної катастрофи – можливий лише за умов свідомої, соціально виваженої поведінки членів суспільства. Тобто має набути реалізації воля глобального актора (суспільства) до творення, а не до руйнації.

Глобальне суспільство ризику, якщо воно увійде у свою повну силу, дійсно, може виявити всі властиві йому негативні ознаки, про які писав У. Бек [2]. Це: делокалізація, некалькульованість і некомпенсованість. Делокалізація означає, що причини та наслідки катастроф є принципово глобальними. Некалькульованість свідчить про те, що втрати суспільства внаслідок їх світового масштабу не піддаються виміру. Некомпенсованість відображає той факт, що збитки, нанесені людиною природному середовищу (наприклад, такі як наслідки аварій на атомних станціях, викиди в атмосферу, знешкодження водних ресурсів тощо), стають все більшими, а подібні випадки з'являються все

частіше. Причиною таких явищ є те, що людство не може забезпечити надійний контроль за наслідками своїх же рішень. Для усунення пагубної практики потрібно, щоб у суцїумі затвердилася думка про необхідність забезпечення протидїї катастрофам ще на стадїї виникнення глобальних викликів. Вказуючи на соціальну та політичну сфери життя суспільства, У. Бек писав «...якщо руйнація та лихо усвідомлюються як загроза, виникає бажання діяти. Передчуття грядущих катастроф у поточному періоді...породжує різноманітні турбулентності всередині національних та інтернаціональних інституцій, а також у повсякденному житті людей» [2].

Отже, чим краще суспільство усвідомить існування загрози та вживатиме певних запобіжних заходів, тим раніше буде перерваний руйнівний ланцюг подій і процесів «глобальний виклик → глобальна проблема → глобальний ризик → глобальна криза → глобальна катастрофа». За інших умов (тобто у випадку безперервного наростання сили суперечності) взаємозв'язок і черговість етапів можуть привести до загострення глобального протиріччя (рис. 1).

Науково-методологічний аспект дослідження сучасного етапу глобалізації, який розглядається через ідентифікацію його суперечливої сутності, найбільш наочно відображає відповідний фактично існуючим подіям і процесам

категоріальний ряд (глобальний виклик → глобальна проблема → глобальний ризик → глобальна криза → глобальна катастрофа) (табл. 1).

Систематизація термінології у тій послідовності, в якій категорії були наведені, відображає розвиток глобальних суперечностей на стадїї відтворювального циклу «конфлікт». Передумови виникнення глобального виклику, як нами вже зазначалось, починають формуватися поступово одночасно з початком настання відтворювального циклу глобальних суперечностей, але набувають виявлення на останній його стадїї. Далі в межах стадїї «конфлікт» глобальний виклик об'єктивується у формі певної глобальної проблеми, ця проблема набуває ознак імовірної небезпеки (тобто глобального ризику) і з наростанням негативних тенденцій відповідного змісту може перерости у кризу, а досягши певної точки неповернення – стати для суспільства глобальною катастрофою. За глобальної катастрофи людство очікує щонайменше тривалий регрес, пов'язаний з тим, що розвиток суспільства буде відкинтий до початку його історії.

Зазначаючи поступовість відтворювального руху суперечності, необхідно уточнити, що часовий термін при цьому може бути як доволі довгим, так і майже миттєвим. Прикладом щодо останнього є ефект так званих «чорних

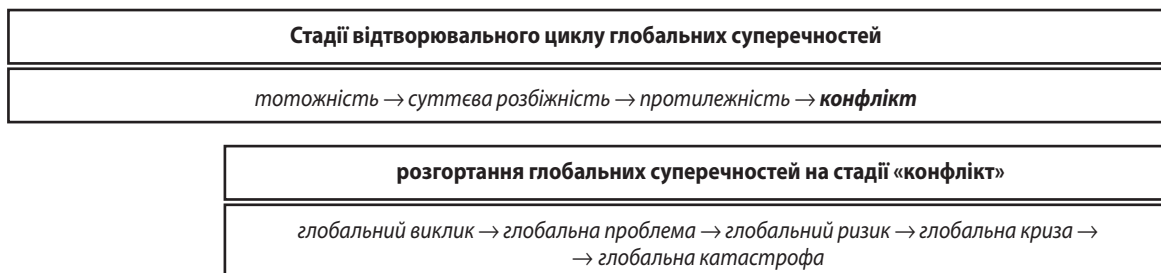

Рис. 1. Особливості стадїї «конфлікт» у відтворювальному циклі глобальних суперечностей

Таблиця 1

Категоріальний апарат дослідження відтворювального циклу глобальних суперечностей на стадїї «конфлікт»

Назва категорій	Визначення категорій	Змістова підпорядкованість категорій
Глобальний виклик	це сигнал про існування небезпеки для суспільства; вимога до вживання певних заходів протидїї, спрямованих на причину виникнення небезпеки	↓
Глобальна проблема	це емпірично зумовлене питання, що постає перед людством, стосується його розвитку та пов'язане з наявністю ситуації, яка створює загрози прогресивній суспільній динаміці, а отже, потребує вирішення; форма об'єктивації глобального виклику	↓↓
Глобальний ризик	це ймовірна небезпека для суспільного розвитку, яка обумовлена наявністю глобальних проблем і наростанням негативних тенденцій відповідного змісту	↓↓↓
Глобальна криза	це загострення глобальної проблеми; ризик, доведений до стану, що граничить з переломом у суспільному розвитку; деструктивне явище або подія, що спричиняє умови виникнення глобальної катастрофи – її передвісник	↓↓↓↓
Глобальна катастрофа	це руйнівна за змістом подія світового масштабу, яка призводить до незворотних наслідків і спричиняє перелом в ході цивілізаційного розвитку; наслідки залишеного без відповіді глобального виклику, невирішеної глобальної проблеми, доведення до стану реалізації глобального ризику, який до цього був імовірним, розгортання глобальної кризи, яка не була зупинена	↓↓↓↓↓

лебедів» – подій, настання яких передбачити неможливо. Вони виникають несподівано, а отже, оскільки наділені руйнівним змістом, ризик стає реалізованим майже одночасно з виявленням глобальної проблеми. За цих умов ситуація вимагає від суспільства досить швидкого реагування на події, що відбулись.

За інших випадків суспільство намагається завчасно застосовувати зусилля з управління ризиками, про що свідчить моніторинг світових економічних, політичних, демографічних та інших найбільш значущих процесів, а також розробки сценаріїв, за яким можуть розвиватись події. Серед найбільш авторитетних – прогнози та застереження

Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), яким у 2014 р. визначено довгостроковий тренд з 10-річним горизонтом. Ця міжнародна організація оцінює ризики за п'ятьма категоріями: економічні, екологічні, геополітичні, соціальні та технологічні. Зокрема, на 2017 р. найбільш загрозливими для суспільства за ступенем вірогідності впливу є екологічні ризики (екстремальні погодні умови, природні катастрофи та неспроможність людства протистояти кліматичним змінам), а за рівнем впливу – геополітичні (великомасштабні терористичні атаки та застосування зброї масового ураження) (табл. 2).

Таблиця 2

Основні глобальні ризики 2017 р. [12]

Основні глобальні ризики за ступенем вірогідності	Основні глобальні ризики за ступенем впливу
1. Екстремальні погодні явища	1. Зброя масового знищення
2. Великомасштабна вимушена міграція	2. Екстремальні погодні явища
3. Великі стихійні лиха	3. Криза води
4. Великомасштабні терористичні атаки	4. Великі стихійні лиха
5. Глобальний інцидент шахрайства або крадіжки даних	5. Недостатність заходів із пом'якшення наслідків зміни клімату

Для визначення заходів протидії викликам глобалізації важливим є розуміння того, що глобальні ризики не лише взаємопов'язані, але наділені також властивостями системного впливу. Необхідність застосування системного підходу до їх розуміння була визначена ще наприкінці 60-х років ХХ ст. – тоді, коли була започаткована діяльність Римського Клубу. Дослідження глобальних проблем цією міжнародною неурядовою організацією із самого початку виходило з уявлення про суспільство та його оточуюче середовище як про єдину систему. Найважливішими аспектами, які піддаються аналізу комплексно, відтоді та по цей час залишаються такі: а) суспільство – природа та б) людина – суспільство.

Однак суспільство навіть за досить високої наочності в реальному житті проявив глобальних викликів, проблем, ризиків і криз зрозуміло принцип їх системності не одразу. Тільки у наш час на високому науково-практичному рівні відбулась постановка цієї проблеми, та стало набувати розвитку її обговорення вченими, економістами-аналітиками, політиками, екологами – почала формуватися узгоджена спільна думка суспільства щодо цього.

Необхідність комплексного сприйняття дії глобальних ризиків визначено у Доповіді Римському Клубу «2052: A Global Forecast for the Next Forty Years». Майбутнє сучасного світу, за цими прогнозами, пов'язано з комплексом глобальних проблем, передусім, в економіці (з уповільненням економічного зростання в розвинутих країнах, безробіттям, соціальними конфліктами, посиленням нерівності, недоліками управління економікою), що виразно проявлятиметься на тлі не менш значущих для суспільства екологічних проблем (зміни клімату, екстремальних погодних явищ тощо) [11].

Надзвичайно важливим є висновок, зроблений Міжнародним економічним форумом (Давос, 2014) щодо

системності сприйняття ризиків. За визначенням ВЕФ, системний ризик є таким, що загрожує цілісності світової економічної системи та людству в цілому. Системному ризику властиві такі ознаки: 1) відносна несуттєвість причин, які викликають наслідки глобального масштабу; 2) ланцюговість процесу, коли кожна наступна проблема викликає до життя послідовність негативних явищ; 3) уразливості системи, яка неспроможна відновити рівновагу після кризи.

Дослідження ВЕФ глобальних ризиків в аспекті системності є дуже важливим. До цього системність глобальних ризиків (так само викликів, проблем і криз) в документах міжнародних організацій ніколи не розглядалась. Отже, це питання на рівень світової спільноти не виносилось. Згідно з прогнозом ВЕФ на 2017 р., суттєво значущими для світового суспільства стануть 13 світових трендів та 30 видів ризику (рис. 2).

Системний підхід до аналізу викликів, суперечностей і ризиків глобальної економіки необхідно сприймати не тільки як інструмент узагальнення, але (що найважливіше) як спосіб виявлення причинності, джерела їх походження – власне природи системної контрпродуктивності (кризогенності). Підходи науковців, щодо цього суттєво розбіжні. Існують дві принципово відмінні тези: 1) системність глобальних проблем визначають особливі умови розвитку постіндустріального суспільства, які за будь-яких інших умов виникнути не можуть; 2) системність глобальних проблем, ризиків тощо зумовлена об'єктивністю процесів розвитку людства, зароджується у попередніх формаціях, на сучасному етапі походить з глибини капіталістичних відносин, набуває виявлення внаслідок самозаперечення капіталізму та суперечностей, зумовлених еволюцією глобального капіталу.

Наприклад, згадувана нами концепція У. Бека «суспільство ризику» виходить з того, що саме це суспільство

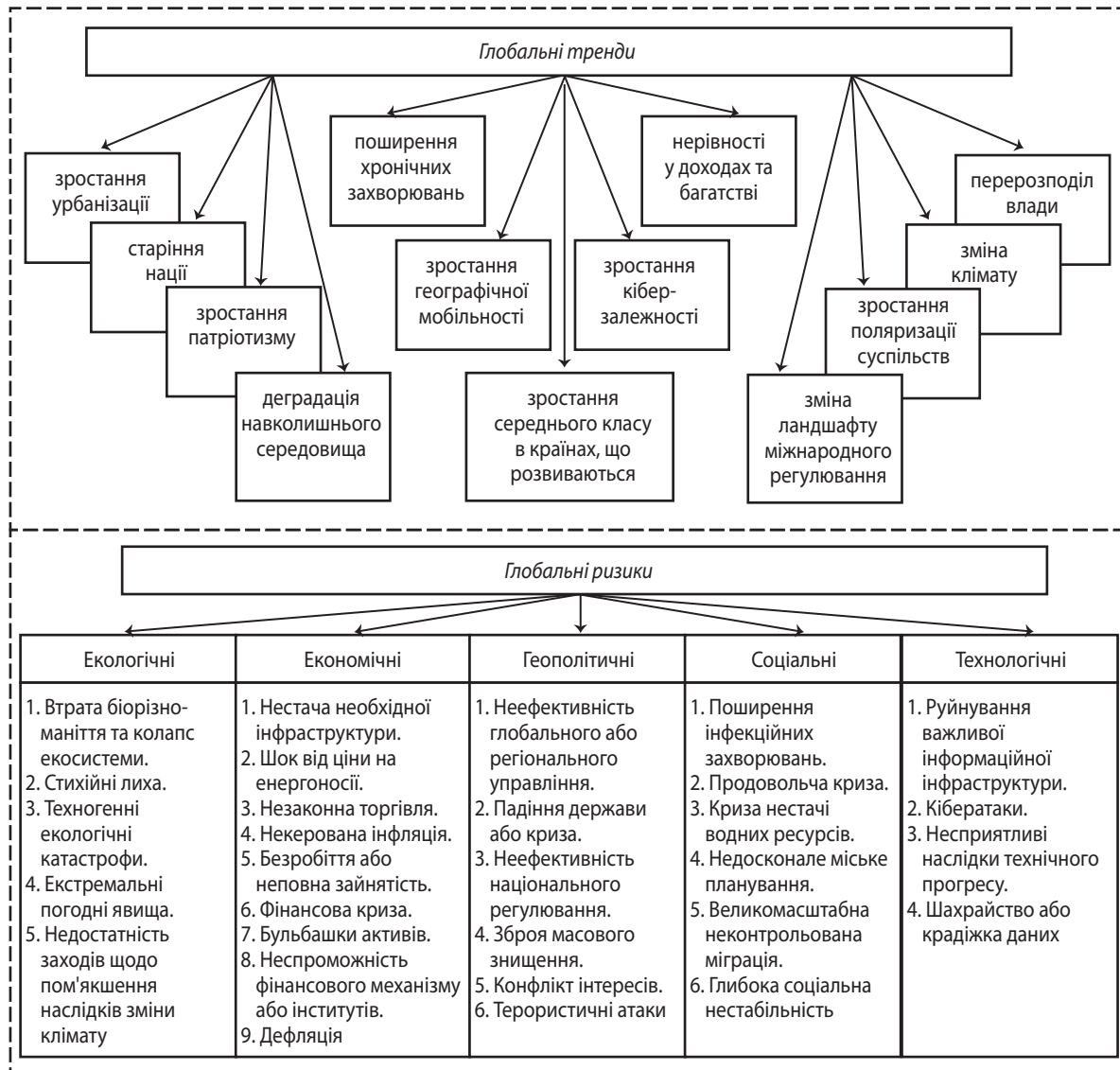

Рис. 2. Групування глобальних трендів і глобальних ризиків за прогнозом ВЕФ на 2017 р.

Джерело: сформовано автором на основі [12]

і є постіндустріальною формацією [3, с. 4, 78]. Автор наголошує на відсутності спадковості між індустріальним і постіндустріальним суспільствами, оскільки у першому випадку відбувається виробництво та розподіл благ, а у іншому – виробництво та розподіл ризиків. Отже, за логікою У. Бека виходить, що природа ризику зовсім інша. Зважаючи на це, названа концепція піддається істотній критиці з боку багатьох сучасних науковців (як приклад, ґрунтовна робота А. Елліотта [9]).

У цій полеміці ми приєднуємось до думки тих дослідників, які вважають, що ризики сучасного перехідного періоду до постіндустріалізму та посткапіталізму беруть свій початок від попередньої епохи (епохи розвинутих індустріальних, капіталістичних відносин із властивими їй суперечностями). Дійсно, потенційні мегасистемні небезпеки, що формуються нині, детерміновані умовами утворення ризику у сфері продукування матеріального багатства, так невід'ємно необхідного для економічного зростання в епо-

ху пізнього капіталізму. Саме прагнення неспинного економічного зростання зумовлює постійне збільшення вхідних ресурсів, інтенсивність їх експлуатації, провокує хижацьке використання природних багатств, стає причиною геополітичних конфліктів, пов'язаних із територіальними домаганнями, тощо.

Ч. Перроу в своїх дослідженнях показав, що природа уразливості соціуму у наш час постійно набуває складності: «концентрації небезпечних матеріалів, населення та економічної могутності в нашій критичній інфраструктурі робить нас більш уразливими для природних, промислово-технологічних лих і терористичних атак» [10]. Людство вже на сучасному етапі своєї історії починає перевищувати межі ефективності власного відтворення. Життя, значають науковці, стає все складнішим, і протистояти такій складності та хаосу може лише підвищення рівня організованості, у тому числі також і у розумінні ризиків [1, с. 14].

Отже, системна зумовленість глобальних проблем і ризиків, пов'язаних із ними, яка явно проявилась в умовах перехідного періоду до постіндустріальної економіки, була викликана набагато раніше. Вона спричинена тотальною гегемонією корпоративного капіталу, що знаменує кінець суспільної економічної формації. Ці проблеми, так би мовити, «синтезують» усі форми, види та методи такої гегемонії, роблячи її загальною, глобально суперечливою в часі та просторі [4, с. 194]. При цьому гегемонія капіталу виступає як а) продукт глобалізації, б) перетворена форма генезису «постіндустріального» суспільства та в) вища форма відчуження. Суперечності, які загострюються у зв'язку з цим, ведуть до трансформацій: або позитивних – через відкриття шляху до ноосферного типу розвитку, або негативних – до планетарної катастрофи [4, с. 181].

Історично закономірна природа виникнення сучасних глобальних викликів, проблем, ризиків, криз означає їх об'єктивність, – проте не фатальність. Констатуючи найбільші випробування, які у наш час може очікувати людство, необхідно зазначити, що, навіть будучи глобальними за масштабами, вони залишаються небезпекою з ознаками імовірності.

Отже, до глобальної проблеми як до існуючої ситуації або до розвитку подій, що пов'язані з нею, може застосовуватись управління. Визнання системності глобальних ризиків є новим підходом до розуміння їх сутності та створює передумови для визначення засад із успішного управління безпекою. У наукових публікаціях та аналітичних оглядах все більш наполегливо висловлюється думка про можливість зміни короткострокових ситуативних рішень на довгострокові стратегії управління безпекою, а також про можливість переходу у сфері управління безпекою від системних ризиків до стратегій «*public – private – social partnership*» [6].

Засади управління світовою економічною системою та суспільством у цілому на принципах збалансованості інтересів трьох названих визначальних сил сучасності, дійсно, потрібно визнати ефективними. Узгодженість у глобальних масштабах політичного, господарського та духовного життя соціуму є тією критично необхідною умовою, яка забезпечує стійкий розвиток планетарного суспільства, що одночасно означає дієвість заходів із попередження виникнення глобальних викликів, проблем, ризиків, тим більше, криз і катастроф. Проте фактично сучасний світ у всіх його основних проявах за сферами економіки, політики, громадянського життя суспільства є недосконалим. Зважаючи на це, досягнення паритету інтересів між політиками, бізнесменами та громадянським суспільством і водночас продукування надійних засад стабілізації життя соціуму та забезпечення несуперечливості процесів при реалізації системи взаємодій «суспільство – природа» та «людина – суспільство» є можливими лише за умов нової гармонізованої організації життя людства (ноосферної, за термінологією В. Вернадського).

Необхідним є розвиток більш результативної солідарності, який відкриває шляхи формування широких і дієвих коаліцій, союзів, нових партнерств для реалізації необхідних у ХХІ ст. глибоких трансформацій, метою яких є досягнення більш гуманного глобального майбутнього.

Це особливо значуще в умовах істотних геополітичних зрушень, переплетіння та сполучення множини ризиків у суспільствах різного типу, а також у світовому суспільстві [7, с. 33].

Висновки. Природа сучасних глобальних викликів, проблем, ризиків, криз історично закономірна. Проте це не означає відсутності у глобального суспільства альтернатив щодо можливостей розвитку. Глобальна економіка та в цілому суспільство, будучи відкритими системами, функціонують і розвиваються за принципами синергетики. Згідно з висновками цієї науки людство не позбавлене шансу продуктивних змін навіть у найбільш критичному стані – у момент біфуркації. Точки біфуркації називають «динамічними ключами управління», що означає не тільки можливість, але й необхідність застосування регуляторних дій гармонізованого суспільства. Постіндустріальне суспільство, засноване на ноосферних засадах організації планетарного життя, можливе, якщо вже нині відбуватиметься перехід від короткотермінових заходів, які компенсують або уповільнюють дію деструктивних чинників суспільного розвитку до довготермінових стратегій управління безпекою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеев А. И. Глобальные риски в нашу эпоху: проблемы управляемости и прогнозирования. *Глобальные риски XXI века: пределы регулирования*. 2013. № 296. С. 8–14.
2. Бек У. Жизнь в обществе глобального риска – как с этим справиться: космополитический поворот. URL: http://www.gorby.ru/userfiles/lekciya_ulrih_beka.pdf
3. Бек У. Общество риска: На пути к другому модерну. М.: Прогресс-Традиция, 2000. 383 с.
4. Бузгалин А. В., Колганов А. И. Глобальный капитал. М.: Едиториал УРСС, 2007. 512 с.
5. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование/под ред. Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. Киев: ГВУЗ КНЕУ им. В. Гетьмана, 2013. 466 с.
6. Костюченко Ю. Глобальні виклики 2014: Між теорією і практикою // День: ПрАТ «УКРАЇНСЬКА ПРЕС-ГРУПА», 2014. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/politika/globalni-vikliki-2014-mizh-teoriieyu-i-praktikoyu>
7. Тимофеев Т. Т. «Вызовы – ответы» XXI века и некоторые аспекты глобальных взаимодействий. *Глобальные риски XXI века: пределы регулирования*. 2013. № 296. С. 33–44.
8. Тойнби А. Дж. Исследование истории: в 3 т. СПб.: Изд-во СПб ун-та; Изд-во Олега Абышко, 2006. URL: <http://www.lib.ru/HISTORY/TOYNBEE/history.txt#Toynbee104.htm>
9. Elliott A. Beck's Sociology of Risk: A Critical Assessment. *British Sociological Association*, 2002. Vol. 36 (2). P. 293–315.
10. Perrow Ch. The Next Catastrophe: Reducing our Vulnerabilities to Natural, Industrial, and Terrorist Disasters. Princeton: Princeton University Press, 2011. 432 p.
11. Randers J. 2052: A Global Forecast for the Next Forty Years. Hardcover, Chelsea Green Publishing Company, 2012. 416 p.
12. The Global Risks Report 2017, 12th Edition: World Economic Forum, Geneva. 2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/GRR17_Report_web.pdf

REFERENCES

- Ageyev, A. I. "Globalnyye riski v nashu epokhu: problemy upravlyayemosti i prognozirovaniya" [Global risks of our times: the problem of controlling and forecasting]. *Globalnyye riski XXI veka: predely regulirovaniya*, no. 296 (2013): 8-14.
- Bek, U. "Zhizn v obshchestve globalnogo riska - kak s etim spravitsya: kosmopoliticheskiy povorot" [Life in a society of global risk - how to deal with it: the cosmopolitan turn]. http://www.gorby.ru/userfiles/lekciya_ulrih_beka.pdf
- Bek, U. *Obshchestvo riska: Na puti k drugomu modernu* [Risk society: towards another modernity]. Moscow: Progress-Traditsiya, 2000.
- Buzgalin, A. V., and Kolganov, A. I. *Globalnyy kapital* [Global capital]. Moscow: Editorial URSS, 2007.
- Elliott, A. "Beck's Sociology of Risk: A Critical Assessment" *British Sociological Association* vol. 36 (2) (2002): 293-315.
- Globalnoye ekonomicheskoye razvitiye: tendentsii, asimmetrii, regulirovaniye* [Global economic development: trends, asymmetries, regulation]. Kiev: GVUZ KNEU im. V. Getmana, 2013.
- Kostiuchenko, Yu. "Hlobalni vyklyky 2014: Mizh teoriieu i praktikoii" [Global challenges 2014: Between theory and practice]. Den. <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/politika/globalni-vikliki-2014-mizh-teoriiyu-i-praktikoyu>
- Perrow, Ch. *The Next Catastrophe: Reducing our Vulnerabilities to Natural, Industrial, and Terrorist Disasters* Princeton: Princeton University Press, 2011.
- Randers, J. *2052: A Global Forecast for the Next Forty Years* Hardcover, Chelsea Green Publishing Company, 2012.
- Toynbi, A. Dzh. "Issledovaniye istorii" [The study of history]. <http://www.lib.ru/HISTORY/TOYNBEE/history.txt#Toynbee104.htm>
- Timofeyev, T. T. "Vyzovy - otvety" XXI veka i nekotoryye aspekty globalnykh vzaimodeystviy" ["Calls and answers" twenty-first century, and some aspects of global interactions]. *Globalnyye riski XXI veka: predely regulirovaniya*, no. 296 (2013): 33-44.
- "The Global Risks Report 2017, 12th Edition: World Economic Forum, Geneva. 2017" http://www3.weforum.org/docs/GRR17_Report_web.pdf